

В.Ф. Баранівський доктор філософських наук,
професор
Національний університет оборони України
імені Івана Черняховського,
В.В. Баранівський,
кандидат філософських наук
Міжрегіональна Академія управління
персоналом

ФІЛОСОФСЬКО - СОЦІОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ВИЩОЇ ОСВІТИ НА ЗАСАДАХ РІВНОСТІ ТА СПРАВЕДЛИВОСТІ

В статті висвітлена актуальна проблема відповідності сучасної вищої освіти вимогам основоположних принципів функціонування суспільства: справедливості та рівності. Аналіз проблеми здійснено з урахуванням сучасних тенденцій, світового та вітчизняного досвіду. Наголошено, що людиноцентристський підхід в системі освіти, як такий, що забезпечує справедливість в освіті, має бути доповнений більш глибоким та повним урахуванням природних прав людини: на рідну мову, культуру тощо.

Принцип справедливості в доступі до вищої освіти має надавати пріоритет особам, які мають кращі здібності та мотивацію до навчання.

Привернута увага до ключових проблем соціальної справедливості та рівності в системі вищої військової освіти. Показано їх негативний вплив на підготовку кадрів.

Ключові слова: справедливість, рівність, вища освіта, військова вища освіта, військові кадри.

Постановка проблеми. Глобальна криза кінця ХХ – початку ХХІ століття висунула, здавалося б, призабуті з часом слова «нерівність», «соціальна несправедливість», «рівність шансів» тощо. Проблеми справедливості, соціальної рівності та нерівності загострилися й на теренах країн пострадянського простору. Розширився соціальний простір нерівності, котра проявляється в різних сферах: економічній, соціальній, політичній, духовній.

Проблеми соціальної рівності та справедливості є очевидними і в сучасній Україні, а в окремих аспектах і в її Збройних Силах. Вони проявляються в надмірній диференціації суспільства на багатих та бідних, у відчуженні влади від суспільства, в недосконалому гендерних відносинах, в нерівності можливостей доступу до освіти тощо. Всі ці проблеми суттєво підривають матеріальні та духовні основи єдності українського суспільства, стримують його розвиток. У війську проблеми соціальної рівності та справедливості негативно впливають на підбір та підготовку кадрів, на доступ до освіти, на морально-бойовий дух особового складу. Саме тому здійснення соціально-філософського аналізу актуальних проблем соціальної справедливості та рівності в сучасних умовах, виявлення їх впливу на функціонування українського суспільства, на доступ до вищої освіти – зокрема, є актуальним та, відповідно, складає зміст проблеми, на розв'язання якої спрямоване дослідження.

Аналіз останніх досліджень. Проблеми рівності та нерівності, їх впливу на функціонування суспільства розроблялися, починаючи ще з часів античності. Так, на загальнотеоретичному рівні вчення про соціальні рівність

та справедливість досліджувалося у працях видатних стародавніх мислителів – Сократа, Платона, Аристотеля, Демокрита, Марка Аврелія, Сенеки тощо, середньовічних мислителів – Фоми Аквінського, Ніколо Макіавеллі, Томаса Мора, Томазо Кампанелли. Як політико-правовий принцип, рівність досліджувалась у працях практично всіх філософів Просвітництва – Вольтера, Монтеск'є, Руссо, а також представників німецької класичної філософії, діячів Великої французької революції та багатьох інших. У пізніші історичні періоди нерівність активно вивчалася в її різних структурних і змістовних аспектах. Зокрема, у ХХ ст. культурний та інтелектуальний аспекти нерівності були піддані всебічному аналізу в працях П. Бурд'є, Дж. Голдторпа, Р. Беккра, М. Кроуфорда, Л. Едвінссона, Дж. Ролза, З. Баумана, Д. Берто, Ж. Бодріяра, Е. Гідденса, В. Іноземцева, М. Кастельса, М. Кона, Ж.–Ф. Ліотара, У. Дж. Мартіна, А. Турена та ін.

З українських дослідників в останні роки різні аспекти соціальної нерівності та справедливості розробляли В. Андрущенко, В. Баранівський, О. Бабак, С. Бабенко, М. Блецкан, С. Боднар, Г. Бондар, М. Гриценко, В. Євтух, Л. Ільчук, О. Кіндратець, К. Корсак, В. Левкулич, Н. Левчук, Є. Марченко, М. Михальченко, В. Нікітін, Є. Стрельник, О. Чуприна та ін.

Аналіз робіт, присвячених проблемам соціальної нерівності та справедливості в українському суспільстві та війську, дозволяє зробити висновок про те, що переважна їх частина представлена соціологічними, економічними, правовими, етичними та психологічними дослідженнями. Тому виразних ознак набуває потреба розглянути ці проблеми в аспекті філософського аналізу динаміки розвитку проблем соціальної рівності та справедливості, виявлення механізмів їх впливу на функціонування українського суспільства, на систему доступу до вищої освіти в Україні.

Мета дослідження - здійснити соціально-філософський аналіз вищої освіти в аспекті проблем соціальної рівності та справедливості, привернути увагу до їх проявів в системі підготовки кадрів у Збройних Силах України.

Реалізація поставленої мети потребує розв'язання таких **дослідницьких завдань**:

уточнити онтоаксіологічний зміст категорій «рівність» та «справедливість» в умовах сучасної соціальної дійсності;

з'ясувати роль принципу соціальної справедливості в оцінці рівності та нерівності у доступі до вищої освіти;

показати вплив основних видів соціальної нерівності в системі ВВНЗ на функціонування українського війська;

Виклад основного матеріалу. Сучасні науковці констатують факт зниження якості масової загальнодоступної освіти, а також її фінансово-технічної підтримки в багатьох регіонах світу. Недостатня доступність системи освіти для широких мас населення в багатьох країнах світового співтовариства є не тільки гальмом для подальшого соціально-економічного розвитку, а й однією із причин підвищення соціальної напруженості внаслідок соціального розшарування, яке зростає.

Одним з найбільш важливих індикаторів оцінки доступу до вищої освіти є принцип справедливості. Потреба створення справедливої системи вищої освіти визнається повсюдно. Однак основні проблеми починаються за цим визнанням і стосуються трактування змістовної наповненості даного принципу. Саме тут проявляються принципові розбіжності й глибокі колізії. Вони існують і між різними філолофсько-ідеологічними концепціями справедливості, і в політичних підходах органів управління вищою школою різних країн, і в конкретній культурі народу, особливостях масового або групового розуміння й сприйняття цієї проблеми для системи освіти зацікавленими сторонами. Резюмуючи філософські погляди на проблему справедливості, можна стверджувати про відсутність погодженості щодо фундаментальних підстав справедливості й рівності в суспільстві серед різних напрямків філософської думки. Приймаючи ці загальнолюдські ідеали як бажані й навіть необхідні, а в деяких концепціях й як універсальні характеристики для добре обладнаного суспільства, представники різних напрямків філософської думки розходяться в розумінні змісту даних категорій у контексті суспільного ідеалу. Ліберальні концепції наголошують на рівність у волі й рівність прав і можливостей при визнанні принципової важливості нерівності й соціальної диференціації як умов справедливості. Марксизм іде значно далі й декларує справедливою й об'єктивно неминучою глибоку соціальну рівність людей, допускаючи нерівність лише в індивідуальних здатностях людей й одержання суспільних привілеїв залежно від класового статусу. Різним є бачення бажаної й припустимої міри наявності їх у суспільстві в цілому й в окремих сферах громадського життя. Проте, можна також виділити деякі позиції, які допускають трактування як близькі або навіть співпадаючі. Рівність розуміється як справедливе, якщо воно є різним у різних сферах суспільного буття: меншим у матеріальних умовах життєдіяльності й більшим у тих, які повинні забезпечувати культурний особистісний розвиток і життєві потреби людини.

Справедлива рівність не може бути механістичною, зрівняльною для особистостей. Справедливість передбачає нерівність. Принцип нерівності не може бути дискримінаційним щодо найбільш знедолених. Для них припустимі певні привілеї, які будуть давати можливість вирівнювати їхні шанси у відкритій конкуренції з більш забезпеченими групами. Нерівність здібностей і мотивацій людей є об'єктивною і приймається як справедлива нерівність досягнень і винагород, обумовлена ними.

Суспільство стає все більш людиноцентристським. Індивідуальний розвиток особистості – головна передумова соціально-економічного прогресу. «Ось чому найпріоритетнішими сферами у XXI столітті, – слушно наголошує В. Кремень, – стають наука, як сфера, що продукує нові знання, та освіта, як сфера, що олюднює знання і, насамперед, забезпечує індивідуальний розвиток людини» [1]. На думку М. Євтуха, інтегральним показником результативності будь-якої педагогічної системи виступає рівень розвитку особистості [2, с. 43].

Але, наголошувати на людиноцентристському, індивідуальному розвитку особистості, на наш погляд, ще недостатньо. Це питання потребує більш глибокого розуміння. Очевидно, що людиноцентристський принцип вимагає поваги до прав, свобод, гідності людини, що затверджено в Конституції (Основному Законі) країни. Також потрібно враховувати природні здібності та схильності людини (Г.Сковорода). Водночас ми наголошуємо на більш глибокому та повному врахуванні в системі освіти природних прав людини, котрі визначаються її етнічним, національним, демографічним, культурним походженням тощо. Наприклад, на наш погляд, є неправильним та дискримінаційним коли багато з етнічних українців, із-за штучно створених в суспільстві умов (особливо Схід, Південь України) не знають мови своїх предків, не можуть ефективно реалізувати освітній потенціал в Україні.

Водночас людиновимірність передбачає повагу до інших людей, їх природних прав. Такий стан справ у суспільстві, системі освіти забезпечується принципом гуманізму. У найзагальнішому розумінні гуманізм означає орієнтацію на саму людину, її запити та потреби. У гуманізмі втілюється порівняння особистості до щастя й досконалості [2, с. 46].

Якщо система освіти не вирішуватиме долі індивідів, непривілейовані класи багатих країн залишаться в'язнями свого безсилля, а країни, що розвиваються, ніколи не здобудуть засобів для прогресу, оскільки не зможуть використати можливості, які створює світовий ринок. У всіх суспільствах, незалежно від їх стадій розвитку, посилюватиметься напруження з мірою зростання прірви між багатими і бідними, яку неможливо буде ліквідувати. У зв'язку з цим необхідне встановлення норм і визначення шляхів суспільного порозуміння у сфері соціальної справедливості [3, с. 175].

Вища освіта в контексті принципу справедливості щодо даного інституту нерідко збігається з питаннями доступу й селекції. Нема потреби, аргументувати факт масифікації вищої освіти – стрімкого розширення студентського контингенту за останні десятиліття у світі. Це загальновідомо. Аналітики ЮНЕСКО заявляють про тенденції універсалізації доступу до одержання вищої освіти в сучасних умовах. «Універсальність освіти має на увазі універсальний доступ до неї всіх тих, хто має для цього необхідні здібності, мотивацію (доступ і здібності), а також адекватну підготовку до всіх етапів життєвого шляху» [4, с. 4]. Цей перший аксіологічний принцип рівності повністю відповідає статті 26 Загальної декларації прав людини: «Кожна людина має право на освіту; ... вища освіта повинна бути однаково доступна для всіх на основі здібностей кожного». Таким чином, «...доступ до вищої освіти є одним з фундаментальних питань, – якщо не самим головним, – у процесі реформування цього щабля освіти, тому що він визначає політику в цій області кожної країни або уряду. Реальність же в багатьох країнах і регіонах така, що нерівність у плані доступу до освіти продовжує зберігатися [4, с. 27]. Не підлягає сумніву, що цей шлях розвитку світової вищої освіти прямо сприяє утвердженню рівності можливостей одержати вищу освіту через розширення доступу до неї, повністю відповідаючи принципу

справедливості. Однак дана позитивна тенденція породжує серйозну проблему в іншій площині. Один з парадоксів проявляється в тому, що, незважаючи на наростаючу кількісну еволюцію вищої освіти, у той же час ми бачимо відносно скорочення фінансових, матеріальних і людських ресурсів, що виділяються на неї [4, с. 19-20]. Така масовість повинна була б супроводжуватися пропорційним збільшенням фінансування. Однак у реальності держави, особливо ті, які не відносяться до розвинених, усе в меншій мірі здатні самостійно вирішувати проблеми забезпечення відповідними ресурсами розвитку вищої освіти. Тому досить типовим явищем стали переповнені аудиторії, перевантаження професорсько-викладацького персоналу або його недостатня кількість, перекося в навчальному процесі убік постійного збільшення лекційних форм занять при скороченні практичних занять. Вища освіта встає перед дилемою: надавати освіту як можна більшому числу бажаючих і тим самим підвищувати загальний рівень освіти або підсилити механізми відбору на всіх етапах, від надходження до закінчення вузу. Нерідко на практиці це приводить до протиріччя між розширенням доступності й утриманням якості. Збільшення першого приводить до падіння другого. Від цього зазнають втрат не тільки самі учасники освітнього процесу, одержуючи недостатньо якісну підготовку. Серйозні втрати буде нести суспільство в цілому через слабку віддачу інституту вищої школи. Навряд чи такі результати відповідають принципу справедливості. Маємо колізію між рівністю й справедливістю. Орієнтація на прийом все більшої кількості студентів повинна дозволити всім, хто має необхідні здібності й мотивацію, одержати доступ до вищої освіти. Проте, на жаль, доводиться констатувати, що в багатьох вузах справи відстоять далеко не так. У зв'язку з безперервним ростом вартості вищої освіти й труднощами, які переживає держава в плані додаткового фінансування, родини зі скромними доходами не можуть дозволити собі направляти дітей у вищі навчальні заклади [4, с. 21].

Сильніше від цього страждає населення країн з низьким рівнем добробуту великих груп людей, до яких відносяться чимало постсоціалістичних держав. У програмному документі Всесвітньої конференції ЮНЕСКО по вищій освіті зроблено висновок, що «при більш широкому доступі до можливостей одержання вищої освіти зберігається й навіть підсилюється в багатьох випадках дія механізмів відторгнення...» [4, с. 3]. Політика в сфері освіти повинна знайти адекватні відповіді для мінімізації цих негативних явищ. Пошуки оптимальних стратегій дії ведуться в двох протилежних напрямках. Перший виходить із новітніх неоліберальних теорій різкого обмеження ролі держави й державного фінансування системи вищої освіти, практично прирівнюючи діяльність ВНЗ до роботи будь-яких інших економічних структур по наданню послуг й одержанню прибутку. Другий можна назвати соціальним: він відстоює більш активну роль держави в забезпеченні потреб в освіті, аргументуючи це поняттям суспільного прибутку від освітніх послуг як більш важливого в порівнянні з вузько економічним підходом. Обоє мають своє бачення принципів справедливості

щодо вищої освіти [5; 6, с 2]. Наведені концепції можуть здаватися занадто жорсткими, адже в багатьох вищих навчальних закладах присутні елементи обох систем. Проте, у деяких університетах, які мають досить високу репутацію, спостерігаються досить сильні тенденції на користь першого підходу, хоча в них й існують сили, що підтримують традиційний підхід, котрий орієнтує на безкорисливе надання й поширення знань, менш сприймаючи тиск зовнішнього середовища.

У висновках, до яких прийшли регіональні конференції, проведені під егідою ЮНЕСКО в рамках підготовки Всесвітньої конференції в Парижі (1998), перший підхід підтримки не одержав. Однак, приватний сектор і ринкові відносини, давно закріпившись в освітній сфері, з кожним роком підсилюють свої позиції на ринку, особливо в області новітніх освітніх технологій. Два трильйони доларів або одна двадцята світового валового внутрішнього продукту, за приблизними підрахунками, витрачається на освіту. Орієнтовно п'ята частина цих витрат доводиться на приватний сектор, що прагне до збільшення своєї частки на велетенському ринку освіти. Здається, цей процес незворотний. При мовчазній згоді урядів цей рух охопив увесь світ, підтримується діловими колами й широкою громадськістю. Ті й інші критикують державні школи за низьку якість знань. У середині 90-х років члени Європейського круглого столу економістів (European Council Table of Economists - об'єднання представників 45 найбільших європейських концернів, засноване 1983 року) звернули увагу на «все більше поглиблення розривів між освітою, яка потрібна людям у складному сьогоденні світі, і тією освітою, що вони одержують» [7, с. 3-4]. В доповіді Х. К. Ідальго на конференції в Гавані здійснено порівняльний аналіз двох концепцій керування вищою освітою [4, с.5 9-60]. Ключові положення 1-го підходу: «Університет-фірма»; 2-го підходу: «Університет-суспільство». Доступ до вищої освіти обумовлюється рівновагою між попитом з боку роботодавців і кількістю прийнятих і випущених студентів. Тому можна передбачати обмеження при прийомі до університету, а право на освіту стає привілеєм. Освіта розглядається як основне право будь-якого громадянина. Функція університету полягає в тому, щоб готувати людські ресурси для задоволення економічних, політичних, соціальних і культурних потреб суспільства. Мова йде про те, щоб примирити критерії кількості і якості, базуючись на принципі визнання здібностей. Система державного фінансування перебуває в занепаді, її навіть можна назвати реакційною, тому що бідні (які платять у відсотковому відношенні більше податків) оплачують більше багатих. Система більш справедлива у випадку, якщо студент сам фінансує свою підготовку. Таким чином, це є внутрішньою справою самого вишу, що може залишати собі частину плати за вступ найбільш забезпечених абітурієнтів, для того, щоб фінансувати підготовку найбільш бідних студентів. Для того щоб зробити систему більш справедливою, необхідно проводити більш рішучу політику глобального характеру, що розуміється як проведення урядами політики рівного забезпечення рівних можливостей

доступу до вищої освіти дітей з менш заможних верств населення, послабляючи або знімаючи їм перешкоди фінансового характеру.

На наш погляд в Україні принцип справедливості має забезпечуватись тим, що держава повинна взяти на себе основну відповідальність за фінансування вищої освіти, водночас враховувати економічні умови, у яких перебувають родини учнів, але єдиним критерієм для доступу або відсутності його повинні бути здібності самого учня. Зазначений основний критерій – здібності – принципово важливий для розуміння відносин справедливості й рівності в сфері вищої освіти. Його послідовне дотримання – обов'язкова складова справедливості у вищій школі. Порушення принципу здібностей при надходженні у ВНЗ й у період навчання свідчить про явне відхилення процедур і норм вищої школи від основ справедливості. Крім того, в результаті виявляється підірваною ще одна ключова основа інституту вищої освіти – забезпечення якості освіти. «Таким чином, саме принцип здібностей, тобто профіль адекватних знань повинен бути вирішальним моментом при рішенні питання щодо доступу до вищої освіти» [4, с. 48]. Не викликає сумніву, що показаннями до одержання вищої освіти повинні бути здатність особи засвоїти навчальну програму.

Не врахування суспільством, державою, системою вищої освіти зазначених вище принципів призводить до суттєвого зменшення освітнього потенціалу України. З цієї причини понесла суттєві втрати й військова освіта України. За низкою відомих причин сучасне українське військо укомплектовано за рахунок середніх та бідних прошарків суспільства. У війську ми не бачимо синів олігархів, представників влади, так званої політичної еліти тощо. Основу офіцерського корпусу складають ті хто розпочав службу ще за радянських часів та молодь, що виявила бажання служити в Збройних Силах України. За останні роки багато достатньо перспективних офіцерів з причин необґрунтованого скорочення, низького рівня матеріально-фінансового забезпечення, відсутності перспективи, незадовільного морально-психологічного стану звільнились у запас.

Соціологічні дослідження, проведені в 2010 – 2012р. р. (НДР «Лідер») показали, що до ВВНЗ суттєво зменшився конкурс абітурієнтів, знизився їх рівень інтелектуального та фізичного розвитку тощо. Знизився інтерес до військової науки. Так, наприклад, в 2011 році із-за відсутності кандидатів, бажаючих вступити до ад'юнктури, гуманітарний інститут Національного університету оборони України не зарахував жодного ад'юнкта.

Всі ці та інші причини негативно вплинули на рівень підготовки кадрів у системі ВВНЗ України, на їх готовність до виконання конституційних обов'язків.

Висновки. Філософсько-соціологічний аналіз вищої освіти на засадах принципів справедливості та рівності вказує на загальну світову тенденцію розширення доступу до неї. Поняття справедливості для вищої освіти повинні одержати адекватну змістовну розшифровку, виходячи з певних принципів. Не відповідає справедливості лінійне, спрощене розуміння рівності як вимоги однакового відношення до всіх або однакової рівності

доступу претендентів на всі рівні вищої освіти. Справедливість системи вищої освіти вимагає того, щоб у рамках загальної політики відносини до усіх здійснювались з рівних позицій, нерівність, якщо вона буде мати в системі місце, має бути виправдана природними правами, здібностями особи та тими перевагами, які вона дає суспільству.

Перспективи подальших досліджень. Необхідно поглибити аналіз проблеми в аспекті виявлення потреб суспільства у певних фахівцях з вищою освітою та створення умов для її отримання дійсно здібною молоддю.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Кремень В.Г.* Філософія освіти XXI століття / В.Г. Кремень // Освіта України. – 2002. – 28 грудня. – С. 5.
2. *Євтух М.Б.* Методологічні засади розбудови особистісно орієнтованої навчальної діяльності у вищій школі / М.Б. Євтух // Філософія освіти 21 століття: проблеми і перспективи: методол. семінар, 22 листоп. 2000р.: зб. наук. праць. – К.: Знання, 2000. – Вип. 3. – С. 42–49.
3. *Гофрон Б.* Головні пріоритети освітньої політики початку 21 ст. / Беата Гофрон // Філософія освіти. – 2006. – № 1. – С. 173–180.
4. Всесвітня декларація про вищу освіту в XXI сторіччі: бачення й дії [Електронний ресурс]. – Париж. – ЮНЕСКО. – 1998. – Кур'єр ЮНЕСКО. – Січень, 2001. – Режим доступу: <http://ru.osvita.ua/vnz/reports/psychology/29269/>.
5. *Древаль К.В.* Принцип справедливості в системі української вищої освіти [Електронний ресурс] / К.В. Древаль. – Режим доступу : <http://ru.osvita.ua/vnz/reports/psychology/29269/>.
6. *Нікітін В.* Якісна освіта. Проблеми рівного доступу [Електронний ресурс] / В. Нікітін. – Режим доступу: 8/D/E/Olia/Nikitin/27955.
7. *Бестужева-Лада И.В.* Альтернативная цивилизация [Електронний ресурс] / И.В. Бестужева-Лада. – Г.: Владос, 1998. – Режим доступу : <http://ru.osvita.ua/vnz/reports/psychology/29269/>.

В.Ф. Барановский, доктор философских наук,
профессор
Национальный университет обороны Украины
имени Ивана Черняховского
В.В. Барановский,
кандидат философских наук
Межрегиональная Академия управления
персоналом

ФИЛОСОФСКО-СОЦИОЛОГИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ НА ПРИНЦИПАХ РАВЕНСТВА И СПРАВЕДЛИВОСТИ

В статье освещена актуальная проблема соответствия современного высшего образования требованиям основополагающих принципов функционирования общества: справедливости и равенства. Анализ проблемы осуществлен с учетом современных тенденций, мирового и отечественного опыта. Отмечено, что

личностноориентированный подход в системе образования, как таковой, что обеспечивает справедливость в образовании, должен быть дополнен более глубоким и полным учетом естественных прав человека: на родной язык, культуру и тому подобное.

Принцип справедливости в доступе к высшему образованию должен предоставлять приоритет лицам, которые имеют лучшие способности и мотивацию к учебе.

Привлечено внимание к ключевым проблемам социальной справедливости и равенства в системе высшего военного образования. Показаны их негативное влияние на подготовку кадров.

Ключевые слова: справедливость, равенство, высшее образование, военное высшее образование, военные кадры.

V. Baranovskiy, doctor of philosophical sciences,
professor

National university of defensive of Ukraine of the
name of Ivan Chernyakhovskogo

V. Baranovskiy,
candidate of philosophical sciences

Mizhregional'noy Academy of management a
personnel

PHILOSOPHICAL-SOCIOLOGICAL ANALYSIS OF HIGHER EDUCATION ON PRINCIPLES OF EQUALITY AND JUSTICE

The issue of the day of accordance of modern higher education the requirements of fundamental principles of functioning of society is lighted up in the article: to justice and equality. The analysis of problem is carried out taking into account modern tendencies, world and domestic experience. It is marked that personality oriented approach is in the system of education, as such, that provides justice in education, must be complemented more deep and complete account of absolute laws of man: into native language, culture and others like that.

Principle of justice in access to higher education must give priority persons which have the best capacities and motivation for studies.

The come into a notice is to the key problems of social justice and equality in the system of higher military education. They are rotined negative influence on training of personnels.

Keywords: justice, equality, higher education, military higher education, soldiery shots.